

Ferencz József püspök évi jelentése a főtanáchoz.

Méltóságos és főtisztelendő Egyházi Főtanács!

Midőn ezuttal Isten kegyelméből 28-dik évi püspöki jelentésemet megteendő vagyok, mindenek előtt örömömnek kívánok kifejezést adni, hogy azon hazafiui aggodalmaink, a melyek mult évi zsinati főtanácsunk alkalmával, az akkori kormányválságok miatt oly nyomasztólag neheztedek mindnyájunk szívére, elenyésztek. Gróf Tisza István ur Ó nagyméltóságának miniszterelnöksége alatt megalakult kormány elég erősnek látszik arra, hogy hazánk nehéz ügyeivel megbirkózzék s azt a fejlődés útján nemzetünk s a többi egyházakkal együtt a mi egyházunk javára és előmenetelére is tovább vezesse. Mert csak állandó kormány tud eredményesen működni. A gyakori kormányváltást úgy tekintem, mint a folytonos költözködést, mely rendszeren kárral, legalább is hátramaradással jár.

Tisztülnkből kifolyólag f. évi ápr. 29.-én tisztelegtünk Mtgs. Daniel Gábor főgondnok ur elnöktársammal egyházunk nevében a miniszterelnök urnál, ugyanekkor személyesen átadván azt a felterjesztést, a melyben E. K. Tanácsunk az 1848. évi XX. t.-cz. alapján egyházunk és iskoláink szükségleteire igényelt állami dotatióért folyamodott, szóval is megkérve a miniszterelnök urat, hogy más egyházak hasonló kérésével méltóztassék a mi egyházunk folyamodását is nagybecsü figyelmére méltatni. Ezt követőleg május 3.-án tisztelegtünk dr. Berzeviczy Albert, vallás- és közoktatásügyi miniszter urnál is. E. K. Tanácsunk e felterjesztésének egy második példányát szintén hasonló kéréssel átnyújtván. Mindkét helyen a legjobb indulattal fogadtattunk. S nincs okunk kételkedni abban, hogy a mi egyházunk folyamodását is hasonló elbánásban fogja részesíteni a kormány,

a minőben más egyházak hasonló folyamodását részesíti, ezt hozván magával az 1848. évi XX.-dik t.-cz. is.

Ezekkel kapcsolatban megemlítem, hogy dr. Berzeviczy Albert, vallás- és közoktatásügyi miniszter ur a mult hó végén Kolozsvárt meglátogatván, midőn ez alkalomból testületileg tisztelegtünk ő Nagyméltóságánál, üdvözlő beszédemre adott válaszában egyházunkról a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott. A mikor pedig más tanintézetek sorában a mi Kollegiumunkat is meglátogatta, úgy az épület, mint annak berendezése és felszerelése láthatólag meglepte és ezt többször is kifejezte, újabban is elismerését nyilvánítva kiesiny egyházunknak nemzeti kulturánk iránt, már csak kolozsvári Kollegiumunkkal is nyilvánuló áldozatkészsége felett.

Ha ezek szerint teljes bizalommal lehetünk dr. Berzeviczy Albert minister urnak, az általa itt látott és tapasztaltak után is, egyházunk iránti jóakarátát illetőleg, még sem mulasztatom el hálás köszönettel emlékezni vissza elődének, dr. Wlassics Gyula, volt vallás- és közoktatásügyi minister urnak, ez állásában egyházunk és iskoláink iránt évek hosszú során át mindenkor tanusított nagybecsü figyelmére és hazafias támogatására; a kinek saját személyemet illetőleg is annyi szives-ségével találkoztam személye s érintkezésünk alkalmával mindannyiszor, hogy azzal engem örökre elkötelezett.

Ezek után áttérve szorosabb értelemben vett évi jelentésekre:

1. Belső embereinkre nézve a mult évi Zsin. főtanács óta a következő változások történtek:

a) Lelkészeknek rendeltettek: Kelemen Sándor, I. jelölt Bözöd-Körispatakra; Ürnösi József, polgárdi-i I. Hom.-Szent.-Pálra; Kovács Imre, kissolymosi I. Hom. Keményfalvára; Kökösy Mihály I. jelölt Polgárdiba; Kovács István I. jelölt Bordosra; Kovács Lajos I. jelölt Kis-Solymosra.

b) Kántortanítóknak: Fazakas Péter, okl. t. jelölt Ny.-Szt.-Márton-Csikfalvára; Gálfalvi Péter okl. t. jelölt Kaalba.

c) Kántoroknak nevezettek ki a szerződések alapján: Marosi Mátyás kadácsi közs. tanító ugyanoda; Vári Elek, h.-keményfalvi áll. isk. tanító szintén ugyanoda.

d) Tanítónőknek: Porzolt Zsuzsa, okl. tanítónő Dombóra, ki azonban ez állásáról lemondván, helyébe Kovács Róza hasonló-

képpen okleveles tanítónő neveztetett ki; Filep Gizella, okleveles kiseddévónő Ravába, a tanítónői oklevél megszerzése kötelezettséggel.

e) Ürességben vannak az árkosi lelkészi állás, miután a választás még nem volt elrendelhető; de gondoskodtam arról, hogy addig is, a míg a választás megejthető lenne, e népes egyházközségünk ne nélkülözze a rendes lelkészi szolgálatokat, Végh Benjámint papnövendéket, jelenleg már I. jelölt, lelkész-helyettesnek nevezvén ki Árkosra. Ürességben vannak továbbá az iszlói és böződi lelkészi állások. Tulajdonképpen tehát csak 2 egyházközségünk nélkülözi ez idő szerint a rendes lelkészi szolgálatokat, a mi a múlt évhez képest, a mikor 4 lelkészi állás volt ürességben, mindenestre megnyugtatóbb állapot. Csak az a baj, hogy most már 2 évig aligha lesz jelöltünk és így az esetleges más változások nélkül is, még mindig nem tudjuk összes egyházközségeinket lelkészekkel ellátni.

f) Nyugalomba lépett Egyed Ferencz h. szt.-páli lelkész afia.

g) Elháltak: Csegezy Károly, csegezi nyug. kántor és Boér Lajos, böződi I. afiai. Ez utóbbinak, mint egyházi tanácsosnak is az elvesztését annyival inkább fájjalhatjuk, mert korát tekintve, még hosszasan szolgálhatta volna az Urat s viselhetette volna a palástot, a melyet mindvégig tisztességgel s az Isten országát építve viselt.

2. Az egyházi anyakönyvek és népesedési kimutatások szerint 1903-ban

A) Kereszteltetett:	a) fiú	1019
	b) leány	1027
	együtt	2046 új szülött.

Több 47-el, mint 1902-ben. Ezekből házasságon kívül született 230. A mi a szülöttek számának 11%-át teszi. — Elég szomorú.

B) Konfirmáltatott:	a) fiú	532
	b) leány	555
	együtt	1087 növendék.

Kevesebb 329-el, mint 1902-ben.

ugyan kereszteleetlenül egy-egy gyermek az év vége felé, de a következő évben azok is megkereszteltetnek. A házaspárok megáldását illetőleg sem látszik nagyobb hiány a kimutatások szerint. De a mint mondom, ezek a kimutatások, nem nyújtanak elég biztos tájékozást. Ezért ismételten felkérem lelkész fiait e helyen is, hogy a kimutatásokra fordítsanak több gondot. Mert nem lelkipásztor az, a ki a maga gyülekezetéről nem tud hü és teljesen megbízható számot adni.

3. Püspöki vizsgálatot tartottam tordai egyházközségünkben, kapcsolatban nagy költséggel kijavított és díszesen berendezett templomának ünnepélyes megnyitásával. Személyesen részt vettem haranglábi és marosszentbenedeki egyházközségeinknek hasonlóképpen részben újból épített, részben kijavított templomaiknak ünnepélyes megnyitásában is. Füzessgyarmati egyházközségünk által újonnan épített temploma megnyitása, illetőleg fölszentelési ünnepélyében, a múlt év késő őszi részében, személyesen ugyan nem vehettem részt, de ezt kipótlándó, a f. év tavaszán ezen egyházközségünket a dévaványaival együtt meglátogattam. Az említett egyházközségekben mindeütt élénk és tevékeny egyházi életet találtam. Lehetetlen azonban e tekintetben ki nem emelnem füzessgyarmati egyházközségünket, mely alig 2 évi megalakulása alatt egy valóban szép és izlées templomot építettett magának önerején, a nélkül, hogy kéregetni indult volna. Általában úgy tetszik nekem, hogy az újabb időben tul' a Királyhágon alakult egyházközségeinkben elevenebben lüktet a vallásos élet iránti vágy s nagyobb az áldozatkészség is, mint igen sokban ősi egyházközségeink közül s egyházunkat méltatlanabbul nem érintheti vád, mint az, hogy egyházunkba csak azért lépnek át más egyházakból azoknak tagjai, mert az egyházi terhek alól kívánnak menekülni. Nem terjeszkedhetem ki arra, hogy ugy Füzessgyarmaton, mint Dévaványán ottani hiveinknek vallásunk iránti szeretetét és egyházunkhoz való ragaszkodását tanúsító, általam észlelt jelenségekre itt reámutassak, de annyit mondhatok, hogy a miket láttam és tapasztaltam, azok engem valóban megleptek és örömmel töltöttek el. Csak annyit kívánok még ezekhez hozzátenni, hogy ez egyházlátogatásaimban a polgári hatóságok s más egyházak részéről is a legnagyobb szivességgel és jóindulattal találkoztam.

Ha ezekkel kapcsolatban megemlítem még azt is, hogy sz.-kereszturi gimnáziumunknak a jelen tanévet megnyitó ünnepélyén, tekintettel arra, hogy nevezett gimnáziumunknál e tanévben állított fel a régen óhajtott VI-dik osztály, szintén személyesen megjelentem, ezzel beszámoltam ez évi, úgyszólván, külső működéséről, a mely ha talán fogyatékos is volt, remélem, hogy még sem volt hiában való az Urban.

4. A báró Baldácsy-alapítvány meghatalmazottainak évi közgyűlése f. évi ápr. 28.-án tartatott meg Budapesten, a melyen dr. Bedő Albert meghatalmazott társammal együtt, mint rendesen, most is részt venni nem mulasztottam el; mert ezzel tartozni vélem az áldott emlékü nagy alapító emlékének is. A közgyűlésen különben valamely nagyobb jelentőségű mozzanat nem fordult elő. Az alapítvány körül gondosan és lelkiismeretesen örökdő és működő igazgatóság évi jelentése s abban foglalt indítványai egyhangulag elfogadtattak. Az alapítványi birtokok jövedelméből az osztalék egyházkerületenként ez évre is 9000 koronában állítottott meg. Legyen áldott ezúttal is a nagy alapító emléke!

5. A Dávid F. alapítványnak kezelésem alatt álló része, mely mult évi jelentésem szerint 5025 K. 62 fill. tett, miután ebből 2000 K. a mult évi Zsin. főt. 27 számú határozatával templomépítési alapul hódmezővásárhelyi egyházközségünknek ajándékoztattott, illetőleg mint nevezett egyházunknál levő kölcsön számára e czímen töröltetett és így kezelésem alatt csak 3025 K. 62 fill., maradt, azon idő óta 311 K. 04 fillérral gyarapodva, ma (okt. 20) 3336 K. 66 fill., a közpénztárban kezelt 37,375 K. 17 fillérral pedig 40,711 K. 83 fillért tesz.

Az „Ezredéves“ alap, mely ugyancsak mult évi jelentésem szerint 7726 K. 66 fill. tett, ma (okt. 20) 8264 K. 71 fillért tesz. A gyarapodás tehát 538 K. 05 fill., a mivel báró Petrichevich Horváth Kálmán főgondnok ur évi 100 K., (eddiggi adománya már 1100 K.) Derzsi Károly tordai tanárafia 50 K., és Ozsváth Gábor esp. afiának 8 K. adományán kívül a tőkésített kamatokkal gyarapodott.

6. A britt és külföldi Unitárius Társulattal fennálló testvéri viszonyunkról ezúttal is örömmel és hálással kell megemlékezni. Különböző czimeken, különböző adományokat vettem a Társulattól ez évben is, a melyeket rendeltetésök szerint hasz-

náltam fel. A mint ezt már mult-évi jelentésemben kilátásba helyeztem volt, ugyanesak a mult év őszén sikerült egy pap-növendékünket, dr. György Jánost Oxfordba, a Manchester Collegeba kiküldeni s ezzel ezen 4 év óta megszokadt kapocs is ismét összefort. Nem különben a Channing House-School londoni leánynevelő intézettel Sharpe Emilia kisasszony által létrehozott összeköttetés is fennáll. Sőt jelenleg 2 magyar unitárius leányunk van az intézetben: Kilyéni Erzsébet, áll. polg. iskolai tanítónő és Zsakó Lenke, Zsakó István egyházi tanácsos afia leánya. Kilyéni Erzsébet, még a mult év őszén kiment, közelebből haza is jó, Zsakó Lenke azonban, a jelen tanévre legalább minden esetre ott marad. Különben már van jelentkező is, a ki a jövő tanévben felváltja. És így angol hitrokainkkal ez az összeköttetésünk sem szünik meg, melyet hogy ők is mennyire kívánnak ápolni, mutatja az is, hogy ez évben is több angol barátunkhoz és hitsorsosunkhoz volt szerencsénk. Junius havában Street Kristóf Jakab sheffieldi lelkész tisztelt meg látogatásával nejevel együtt. Street ur, ki egy hetet töltött körünkben, mi közben Tordára is elment, 25 évvel ezelőtt együtt volt dr. Boros György afiával Londonban a Manchester Collegeban s megigérte, hogy 25 év múlva meglátogatta őt hazánkban. Ez ígérletét kívánta most beváltani. De magával hozta a Társulatnak, gyülekezetének s egy lengyel származásu hallgatójának, a ki 1848-ban szabadságharcunkban részt vett, az üdvözlét is. A mult hónapban pedig Minns kisasszony, a ki 1900-ban a Tagart kisasszony társaságában is itt volt, megkedvelve hazánkat, ismét eljött többed magával annak szépségeiben gyönyörködni s a mint mondá, nagy öröme volt, hogy még egyszer meglátogathatott s együtt imádkozhatott velünk templomunkban. Mindezek talán ki is maradhattak volna évi jelentésemből, de én nemesak egyházi, hanem nemzeti szempontból is nem esekély fontosságot tulajdonítok ezen magokban véve jelentéktelennek látszó mozzanatoknak.

Az amerikai Unitárius Társulattal való összeköttetésünknek ha nincsenek is ily számos számai s inkább csak a kölesönös levelezésben nyilvánul, így is elég melegnek és szilárdnak mondhatom azt is minden tekintetben.

De nem lenne teljes a külfölddel való érintkezésünkről szóló jelentésem, ha elhallgatnám, hogy Józán Miklós, buda-

pesti esperes-lelkész afia, a mint ezt mult évi jelentésemben jeleztem volt, csakugyan részt vett az unitáriusok és más szabadelvű vallásos gondolkozók nemzetközi Tanácsának a mult évben szeptember 1. és következő napjain Amsterdamban tartott évi gyűlésében s azon egy felolvasást is tartott: „Vallásos mozgalmak Magyarországon“ czimmal. Ne méltóztassanak ezen nemzetközi Tanácsnak a gyűlését összetéveszteni a Szabad gondolkozóknak a f. évben Rómában tartott gyűlésével. Ehez nekünk semmi közünk. Irányuk nem a mi irányunk. De az említett nemzetközi Tanács minden tekintetben méltó a mi figyelmünkre és rokonszenvünkre. Európa és Amerika legismertebb nevű hittudósai, vallásos lelkű gondolkozói adnak abban 2 évenként egymásnak találkozt, hogy a tiszta vallást a teljes szabadsággal egyesítve, a testvériséget és együttműködést egymás között növeljék. E czélból felolvasásokat tartanak. Első gyűlésüket Londonban tartották meg 1901-ben. Az itt tartott felolvasások javarészt lefordítva, mi is kiadtuk volt magyar nyelven. Munkába vettük, hogy az amsterdami gyűlésen tartott felolvasásokat is kiadjuk. Előre is kérem egyházunk tagjainak ez iránti támogatásukat. Mert ismételve mondom, hogy ez a nemzetközi Tanács teljes mértékben megérdemli a mi rokonszenvünket. Angol és amerikai testvéreink kiváló helyet foglalnak el abban s ezzel alkalmuk nyílik arra, hogy az unitarizmusnak szélesebb medret vágjanak, azt ismertebbé tegyék. A jövő évben Genfben fogja megtartani gyűlését ez a nemzetközi Tanács. Ha Isten megsegít, rajta leszek, hogy abban is képviselve legyünk.

7. Mielőtt már bezárnám évi jelentésemet, még csak a kegyelet adóját kívánom leróni azok iránt, a kik szintén hivatalosok lettek volna ide, de már a mennyei polgárságra választottak el.

Egyházi tanácsosaink közül mult évi zsin. főtanácsunk óta elhunytak: Kovács Bálint sepsi-szt.-györgyi nyug. polgármester, Szigethy Cs. Miklós nyug. honvéd ezredes, szabadságharcunk egyik történelmi nevű hőse, Gál János, Barabás Sándor, Csiki Albert birtokosok, Bedő Dániel nyug. muzeumi könyvtárőr, a ki kevéssel halála előtt kolozsvári kollegiumunk konviktusa számára 4000 kor. alapítványt tett és Boér Lajos bözödi l. afia. Főtanácsunk egyházköri képviselői közül is elhaltak: Szász Ferencz és Álgya János afiai. Legyen áldott emlékek!

Bár nem tartozott egyházunk tagjai közé, de az iránt min-

dig nagy érdekekkel és rokonszenvvel viseltetett, nem mulaszt-
hatom el hazánk legnagyobb regényírójának f. évi május 5-én
elhalt Jókai Mórnak a sirjára is letenni kegyeletes megemléke-
zésünk koszoruját is azon koszoru mellé, a melyet kolozsvári
kollegiumunk tanári kara és ifjúsága „Az egy az Isten írójá-
nak“ felirattal koporsójára elküldött volt. Az ő szellemének
fénye egy félszázadnál tovább ragyogta be hazánk és nemze-
tünk egét, szétszórva sugarait a külföldön is s nem is fog és
ne is aludjék ki soha.

Tisztelettel kérem a mlgs. és főt. Egyházi Főtanácsot,
méltóztassék évi jelentésemet tudomásul venni és elfogadni.

Kolozsvárt, 1904. október 20.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

Egyháztörténelmi adatok.

CLVI.

Péchy Simon levele 1614-ből.

Péchy S. e levelében az udvarhelyszékieknek ajánlja királybiróul Kornis Ferenczet. Figyelmezteti volt királybirójuk Kornis Farkas érdemeire s kéri, hogy fiát Kornis Ferenczet válasszák meg, a mi meg is történt.

Generosi, Egregij Nobiles Agiles ac Strenui Domini Amici et Fratres mihi semper observandissimi, Servitiarum mearum debitum paratissimamque commendo.

Jó egészséget és nagy jó szerencsiás állapotokkal látogassa meg az Ur Isten kegyelmeiket.

Elhittem azt, hogy az en irasom nélkül is kegyelmeitek az elmúlt üdökhöz veött sokert az igaz haladatosságnak tisztit szeöme előtt viseli, kik közéött a ktek székiben szött az egész Zekeliseghben a Kornis nemzetségnek beöchiületes voltaht és allapóthiat el nem feleitette, kiváltképpen a szegheny üdvözült jó emlekezetü Kornis Farkas uramnak mind jó s mind gonoz szerencsiásiban kegyelmeitek között sok hasznas szolgaltatiat es szeretettel való forgolodasatt el nem feleitette. Es ha szinten en kegyelmeiket kicsin allapatom szerent, sem az mi kegyelmes Urunk Ó Nagysága beöchiületes levele által erre nem intene is, magatul is kegyelmeitek ezt kedvesen es haladókeppen megeselekedne.

A kegyelmeitek szép szabadsaganak és annak minden részének a mi kegyelmes Urunk Ó Nagysága leghővebb oltalma és örizöte, valamiben penigh az en kicsin vigiazasom es szolgaltatom kegyelmeiteknek kivantatik, a leghkisebbiknek is, azt minden üdöben es szívvvel meghmutatni igiekezem. Tudom, kegyelmeiteknek ez elmúlt giülésben való kivansagha szerent az kyalibirosagnak tisztiben szabad választása vagion, es annak elvalasztását immar nem is halasztia kegyelmeitek ; ha mi tekinteti vagion merht (kit hiték hogi lezen is) a mind a mi kegyelmes Urunk szép Attyai intesere, azonkeppen az en kicsiny szolgaltatomra es kegyelmeiteknel való teörekoödesemre ; szeretettel kerem kegyelmeiket Kornis Ferencz Uram, Sogorum a Kyalibirosagra való választásban kegyelmeitek előtt feledékenysegben ne iusson ; Sött ha kegyelmeitek mind az öö kegyelme